

RAPPORT

Do it yourself

hantera tidskriftsprenumerationer utan agent år 2

Elin Palm, Lisa Lovén, Barbro Lodin april 2017

Innehåll

Inledning.....	2
Bakgrund	2
Arbetsgrupp.....	3
Förnyelsekriterier	3
Elektroniska tidskrifter	4
Tryckta tidskrifter	4
Arbetstid.....	5
Tid till tillgång	6
Kostnader	7
Slutsats	7

Inledning

Hur gick det sen?

För andra året i rad har Stockholms universitetsbibliotek (SUB) hanterat förvärv av enstaka tidskrifter utan en tidskriftsagent¹ som mellanhand. Detta arbetsätt har inneburit mer arbete för bibliotekets medarbetare, men som framstod redan första året var det trots det mer kostnadseffektivt. Dessutom fick bibliotekets användare snabbare tillgång till efterfrågade tidskrifter. Hypotesen efter det första årets utvärdering var att det skulle bli ännu mer kostnadseffektivt år två, eftersom SUB då hunnit utarbeta bättre rutiner och skulle kunna dra fördel av kunskap och erfarenheter från år ett. För att se om det stämmer har SUB nu även utvärderat det andra året av bibliotekets hantering av tidskrifter utan agent. Det är ur många perspektiv ett fortsatt lyckat projekt och handhavande.

Bakgrund

I maj 2016 skrevs rapporten *Do it yourself-hantera tidskriftsprenumerationer utan agent* (diarienummer SU525-2.15.1-0075-16) där SUB redovisade de erfarenheter som hade dragits av att hantera tidskrifter utan att använda sig av en agent som mellanhand. I denna uppföljande rapport redogör SUB för resultatet för det andra året.

Anledningen till att SUB började hantera tidskrifter utan agent var att avtalet med dåvarande tidskriftsagent löpt ut och att det vid tidpunkten inte fanns något nationellt ramavtal att avropa. Istället för att upphandla en ny agent valde SUB att hantera enstaka tidskriftsprenumerationer direkt hos respektive förlag. Syftet med att hantera prenumerationerna utan agent var att se om tiden från inköpsförslag till tillgång till efterfrågade tidskrifter kunde förkortas samt att undersöka om det kunde vara mer lönsamt att sköta prenumerationerna utan mellanhand.

Första förnyelseperioden utan agent, mellan oktober 2015 till mars 2016, skulle 321 tidskrifter förnyas. 282 av dessa hanterades tidigare via agent och det gick att följa prisutvecklingen både med agent och utan. I en jämförelse med agentens uppskattade priser för 2016 kunde det konstateras att SUB genom att förnya dessa 282 tidskrifter direkt hos respektive förlag sänkt de totala prenumerationskostnaderna med 16 procent.

Beslutet att inte använda en agent innebar dock inte bara en minskning i prenumerationskostnader, utan även en ökad arbetsbelastning. Efter förnyelseperioden hade medarbetare från *media* och *ekonomi*² tillsammans lagt ner 354 fler timmar än föregående år när SUB använde en agent. När personalkostnaden för den ökade arbetsbelastningen dragits av från den intjänade summan av prenumerationerna visade resultatet att biblioteket trots det gjort kostnadsbesparingar på cirka 175 000 kr genom att hantera prenumerationerna själva.

Utöver att titta på kostnadsbesparingar och arbetsbelastning undersökte SUB även hur många dagar det tog innan nybeställda tidskrifter blev tillgängliga på förlagets plattform. Efter att ha jämfört antal dagar mellan beställning och tillgång, med och utan agent, visade resultatet att den genomsnittliga tiden från beställning till tillgång mer än halverades efter att biblioteket började beställa tidskrifter direkt från förlagen.

---

¹ En tidskriftsagent kan kortfattat beskrivas som en mellanhand som erbjuder tidskriftsprenumerationer från en mängd olika förlag, inklusive ett (webbaserat) verktyg för prenumerationsadministration.

² Under år ett som SUB arbetade agentlöst tillhörde medarbetarna *Mediaavdelningen* respektive *Staben*. Efter en organisationsförändring år två hade Mediaavdelningen bytt namn till *Sektionen för media*. Ekonomi tillhör fortsatt Staben.

För att utröna om det går att se några skillnader mellan år ett och år två utan agent, har det inför förnyelseperioden 2017 gjorts en uppföljning på följande områden: förnyelsekriterierna, arbetstid, tid till tillgång för nya tidskrifter och kostnader.

Arbetsgrupp

Under båda förnyelseperioderna utan agent har tre personer från *media* arbetat med tidskriftsförnyelserna och haft kontakter med förlag, analyserat användningsstatistik samt granskat och godkänt fakturor. Utöver dessa har två personer på *ekonomi* hanterat delar av faktureringen.

Det har hela tiden funnits en huvudansvarig i *medias* arbetsgrupp som har haft en samordnande överblick och drivit på arbetet, speciellt i den inledande utvecklingsfasen. Detta upplever arbetsgruppen som positivt. Att tre medarbetare delat upp förlagen har gjort arbetet mer personoberoende och hjälpt till att sprida kunskaper kring tidskriftshanteringen. Det har också gjort att processen lättare kunnat anpassas utifrån andra verksamheter där medarbetare är inblandade i hantering av tidskrifter, så som *katalogisering* och *kundservice*.

Förnyelsekriterier

Inför 2016 sattes ett antal kriterier innan förnyelsearbetet startade. Detta resulterade i att 184 prenumerationer avslutades och att 321 titlar förnyades. Allt eftersom nya inköpsförslag har inkommit, har under hela 2016 ytterligare prenumerationer tecknats och i slutet av året fanns det 370 löpande prenumerationer som SUB behövde ta ställning kring inför förnyelseperioden.

Inför 2017 års förnyelseperiod stramades förnyelsekriterierna upp något. Av de 370 prenumerationer som SUB haft under 2016 sades 94 tidskrifter upp eller övergick till något av de förlag som tecknat avtal med det så kallade *Bibsamkonsortiet*, där SUB är medlemmar.³ Anledningen till att förnyelsekriterierna skärptes var att uppsagda tidskrifter sällan efterfrågades på nytt. Av de 184 tidskrifter som sades upp under 2016 fick bara fyra återupptas igen året efter, då ny efterfrågan på dem uppstått.

Tidskriftsprenumerationerna består av ett flexibelt bestånd och en titel som är relevant ett år behöver inte vara lika nödvändig några år senare. Inför varje årsskifte sägs ett antal prenumerationer upp, medan nya prenumerationer tillkommer fortlöpande, på önskemål från bibliotekets användare. De senaste åren har cirka 70 nya tidskriftsprenumerationer beställts varje år. Fördelen om man säger upp e-tidskrifter är att det går att återuppta en prenumeration om tidskriften önskas på nytt. Det är dessutom oftast möjligt att köpa tillgång även till äldre årgångar, om dessa inte redan ingår i prenumerationen. På så sätt kan biblioteket erbjuda tillgång till tidskriften på nytt, utan att det uppstår luckor bland årgångarna.

---

³ Under namnet Bibsamkonsortiet tecknar Kungl. biblioteket licensavtal för elektroniska tidskrifter och databaser på svenska universitet, högskolor, myndigheter och statliga forskningsinstituts vägnar. Se: <http://www.kb.se/bibliotek/centrala-avtal/>

Elektroniska tidskrifter

2017 års förnyelsekriterier för de elektroniska tidskrifterna var att;

- säga upp titlar som kommit in som inköpsförslag före 2015 och där förlaget inte kunnat leverera någon användningsstatistik.
- säga upp titlar som haft färre nedladdningar än 15 per år, i förra årets förnyelsekriterier var gränsen 12 nedladdningar, det vill säga en i månaden.

De tidskrifter som SUB bytt från tryckt till elektroniskt format från och med 2015 förnyades, så att användningen för dessa kunde följas under nästkommande år. För de elektroniska tidskrifter som hade fler än 15 nedladdningar per år var pris per nedladdning en parameter som vägdes in och de titlar där pris per nedladdning översteg 500 kr kontrollerades extra. Dock innebar det inte att alla dessa sades upp. En individuell bedömning per tidskrift gjordes, i något fall gavs istället användarna tillgång till artiklarna på annat sätt.

Tryckta tidskrifter

Förnyelsekriterierna inför 2017 för de tryckta tidskrifterna var att behålla de tidskrifter som kommit in som inköpsförslag 2015 eller senare samt de som används av bibliotekets användare. Att veta vilka av de tryckta tidskrifterna som används är svårare än de elektroniska, då de tryckta saknar användningsstatistik eftersom de inte är utlåningsbara. Arbetsgruppen har bland annat utgått från statistik på magasinshämtningar av tidskrifter samt från personalens erfarenheter inom området.

Stockholms universitetsbibliotek har sju biblioteksenheter. En stor genomgång av tidskrifterna på biblioteksenheterna har skett under de senaste två årens förnyelsearbete där en stor mängd tryckta tidskrifter sades upp. De fåtal prenumerationer som fortfarande skickas till biblioteksenheterna förnyades inför 2017, men med noteringen att det är viktigt att bevaka dessa framöver på grund av den pågående utredningen av biblioteksenheterna⁴.

---

⁴ Sedan den 1 juli 2015 är SUB en del av universitetsförvaltningen. Som en följd av detta beslutade förvaltningschefen att en översyn av SUB:s biblioteksenheter skulle genomföras. Utredningens fokus skulle vara på enheternas roll och uppdrag och förutsättningar. En kompletterande utredning pågår som ska redovisas till förvaltningschefen senast den 1 maj 2017. (Se Dnr SU FV-1.1.2-3701-15)

Arbetstid

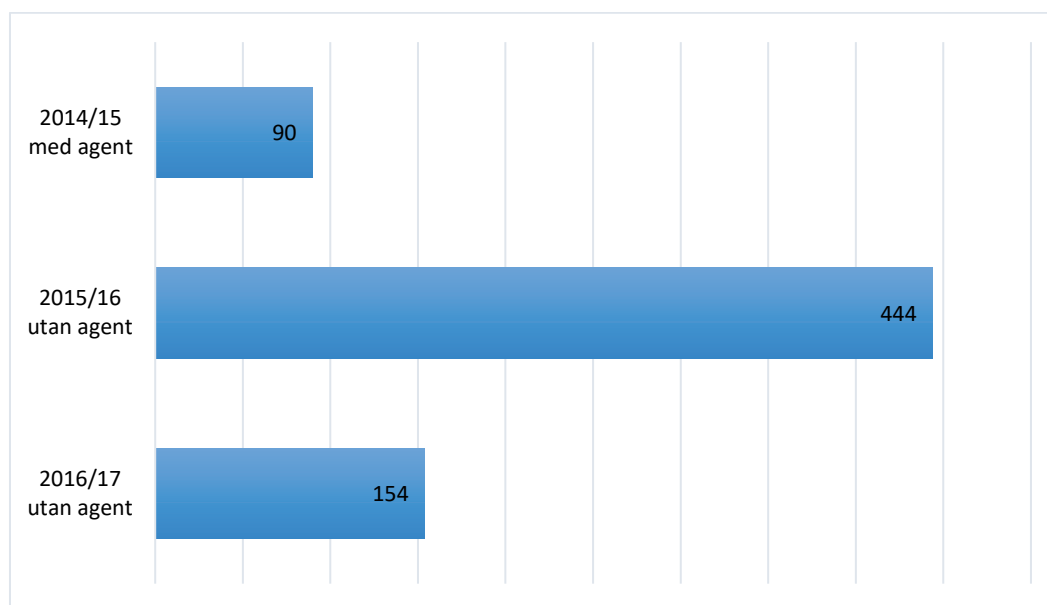
Första årets rapport avslutades med kommentaren att det var svårt att förutse hur mycket arbetstid som *media* respektive *ekonomi* skulle lägga ner år två, men att denna troligtvis skulle vara lägre än föregående år.

För att kunna göra en jämförelse med arbetstiden året innan har medarbetarna som arbetar med att förnya tidskrifter bokfört sin arbetstid under hela förnyelseperioden 2016. Arbetstiden har minskat betydligt jämfört med det första året utan agent.

- Under förnyelsearbetet inför 2016 lade medarbetarna som arbetar med tidskrifterna ner 444 arbetstimmar; *media* lade ned 358 timmar och *ekonomi* lade ned 86 timmar.
- Under förnyelsearbetet inför 2017 lade medarbetarna ner totalt 154 arbetstimmar, *media* 124 arbetstimmar och *ekonomi* 30 timmar.

Att arbetstiden minskat beror troligtvis på att en tydlig intern arbetsprocess tagits fram och att arbetsgruppen sedan första året känner till relevant information om leverantörerna, som exempelvis vilka som kräver extra betalning för banköverföring och vilka som endast accepterar betalning med kreditkort. SUB har nu även ett etablerat kontaktregister till aktuella förlag, första året tog det tid att få fram korrekta uppgifter. Även förlagen har uppdaterade kontaktuppgifter och vet att de ska vända sig direkt till SUB för information gällande förnyelser. För *ekonomi* finns majoriteten av leverantörer redan i ekonomisystemet, vilket underlättar hanteringen betydligt.

Nedanstående diagram visar hur arbetstiden under förnyelseperioden sett ut, dels när SUB hade en agent men också för de två år som prenumerationerna hanterats direkt mot förlagen.⁵

Figur 1: Nedlagda arbetstimmar för att hantera enskilda tidskriftsprenumerationer utan agent under förnyelseperioder

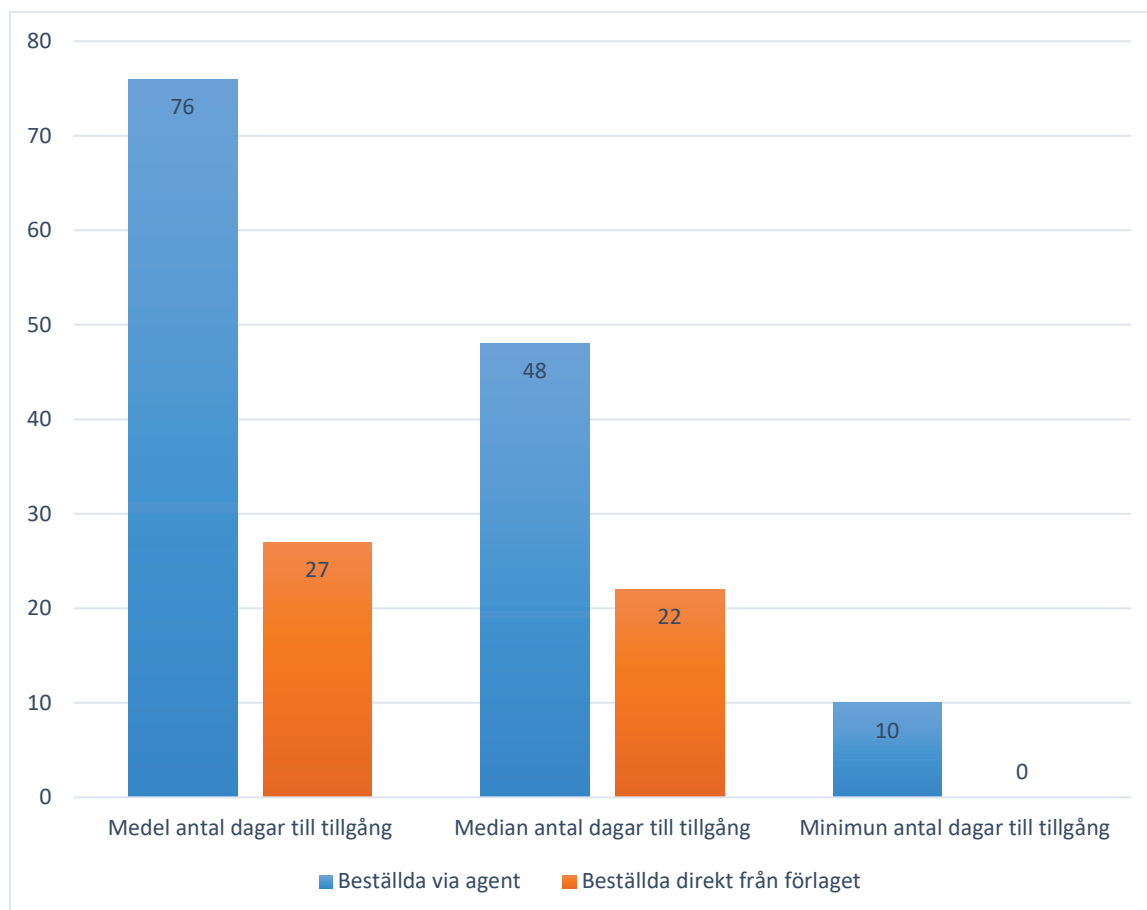
⁵ Till förnyelseperioden räknas 22 veckor, oktober till mars.

Tid till tillgång

En fördel med att inte använda sig av en agent som mellanhand och som konstaterades redan i den första rapporten, var att bibliotekets användare fick snabbare tillgång till nya tidskrifter som efterfrågats. I och med att datum för beställning och sedan datum för tillgång dokumenterades, gick det att se att tiden till tillgång mer än halverats efter att SUB började hantera prenumerationerna direkt mot förlagen.

Under de första två förnyelseperioderna utan agent har 69 nya e-tidskriftsprenumerationer beställts. Utifrån detta underlag har det genomsnittliga antalet dagar till tillgång på plattform beräknats och jämförts med motsvarande underlag för nya prenumerationer via agent. Via SUB:s tidigare agent beställdes 109 nya e-tidskrifter, varför underlaget från tiden med agent är större.

Årets beställningsunderlag innehåller fler nya prenumerationer mot första årets och resultatet visar nu ännu tydligare att nya tidskrifter är tillgängliga snabbare än föregående år. Vid beställning direkt från förlag tar det i genomsnitt 27 dagar tills tidskriften i fråga är tillgänglig på förlagets plattform. Via den tidigare agenten var genomsnittet 76 dagar. I vissa fall har biblioteket fått tillgång till en tidskrift redan samma dag som beställning gjorts, via agenten var det snabbaste 10 dagar.

Figur 2 Antal dagar tills SUB:s användare får tillgång till en ny tidskrift via prenumeration.

Kostnader

För de 321 prenumerationer som förnyades inför 2016 betalade SUB en faktisk kostnad på 2 093 449 kr. Den 27 mars 2017 hade SUB 269 löpande prenumerationer för en uppskattad kostnad av 1 892 234 kr⁶. De enstaka tidskriftsprenumerationerna utgör 4 procent av bibliotekets totala förvärvsbudget, vilket de även gjorde 2016.

Även om hänsyn tas till förlagens årliga prisökningar, är det svårt att jämföra prenumerationskostnaderna rakt av mellan två år. Då antalet titlar och därmed de individuella priserna förändras mellan åren, behöver man titta på om kostnaderna flyttats till andra former av avtal eller om enskilt dyra tidskrifter sagts upp eller nya tecknats. Varje år går ett större eller mindre antal av de löpande tidskrifterna över till att ingå i Bidsamavtal och räknas därför inte till de enstaka löpande prenumerationerna längre, så skedde även inför förnyelserna 2017. Sett till enskilt dyra tidskrifter har två nya titlar till en prenumerationskostnad på över 20 000 kr per titel tillkommit under 2016. Å andra sidan har SUB även avslutat en tidskriftsprenumeration som kostade över 80 000 kr.

Antalet prenumerationer och kostnaden för dessa varierar således under året, men erfarenheten visar att SUB ofta har drygt 300 löpande prenumerationer vid årets slut och lägger omkring 2 miljoner kr per år på enstaka prenumerationer. Utöver de enstaka tidskriftsprenumerationerna tillhandahåller SUB flera större tidskriftspaket till sina användare.

Slutsats

Att gå över till att hantera tidskrifter utan agent innebär mycket merarbete det första året. Rutiner och arbetsprocesser behövde tas fram och arbetsbelastningen var relativt hög i och med de många förlagskontakterna och all fakturahantering. Efter att ha gått igenom förnyelsearbetet andra året går det dock att konstatera att det kräver mycket mindre arbetsinsatser år två.

Nu finns det bra arbetsdokument och rutiner, det finns kontaktuppgifter till alla förlag och de i sin tur vet att de ska kontakta SUB direkt när det gäller förnyelser. Dessutom är de flesta leverantörer inlagda i SUB:s ekonomisystem, vilket underlättar ekonomipersonalens arbete. Trots att arbetsbelastningen sjunkit detta år är det viktigt att det även i fortsättningen är fler än en medarbetare som hanterar prenumerationerna.

Finns det delar som kan utvecklas för att göra arbetet ännu mer effektivt? Än så länge fungerar det bra att arbeta i ett begränsat antal olika Excel-filer för att hantera de enstaka prenumerationerna, men på sikt skulle en tidskriftsdatabas förenkla arbetet, göra det mer överskådligt och även mer transparent för övrig personal. Dock är ett sådant beslut även en kostnadsfråga.

Antal dagar mellan beställning och tillgång till en tidskrift skulle kunna kortas ytterligare genom att se över betalningsrutinerna. I inledningen till SUB:s Medieplan slås det fast att "*(m)ålet är att de medieresurser som behövs levereras på kortast möjliga tid och i nära dialog med våra användare.*"⁷

---

⁶ Anledningen till att det inte går att ange ett exakt pris är för att några av de nytillkomna tidskrifterna inte löper efter kalenderår och behöver förnyas först senare under 2017. För 25 av tidskrifterna saknas fortfarande årets prisuppgift vilket därför har uppskattats. Uppskattat pris har beräknats genom att använda föregående års pris med en adderad prisökning på 5 procent, räknat med dagens valutakurs. Totalen blir då uppskattningsvis 1 892 234 kr för 2017.

⁷ Se s. 3, http://su.se/polopoly_fs/1.326484.1490777191!/menu/standard/file/Medieplan_SUB_antagen_2017-03-16.pdf

När det gäller nya prenumerationer har det visat sig att betalning med kreditkort gör att tidskriften i fråga blir tillgänglig mycket snabbare än via betalning mot faktura. Att, där så är möjligt, välja kortbetalning framför betalning mot faktura skulle därför betyda att tid till tillgång skulle kunna kortas ännu mer.

Det ska bli intressant att följa arbetet under kommande förnyelseperioder och se om det blir några skillnader från resultaten idag kring arbetstid, kostnader och tid till tillgång.

